

Bộ môn Công nghệ Phần mềm
Viện CNTT & TT
Trường Đại học Bách Khoa Hà Nội

Lập trình hướng đối tượng

Bài 8: Đa hình

1

1

Mục tiêu

- Giới thiệu về upcasting và downcasting
- Phân biệt liên kết tĩnh và liên kết động
- Nắm vững kỹ thuật đa hình
- Ví dụ và bài tập về các vấn đề trên với ngôn ngữ lập trình Java

2

2

Nội dung

1. Upcasting và Downcasting
2. Liên kết tĩnh và Liên kết động
3. Đa hình (Polymorphism)
4. Ví dụ và bài tập

3

3

Nội dung

1. **Upcasting và Downcasting**
2. Liên kết tĩnh và Liên kết động
3. Đa hình (Polymorphism)
4. Ví dụ và bài tập

4

4

1. Upcasting và Downcasting

- Chuyển đổi kiểu dữ liệu nguyên thủy
  - Java tự động chuyển đổi kiểu khi
    - Kiểu dữ liệu tương thích
    - Chuyển đổi từ kiểu hẹp hơn sang kiểu rộng hơn

```
int i;
double d = i;
```
  - Phải ép kiểu khi
    - Kiểu dữ liệu không tương thích
    - Chuyển đổi từ kiểu rộng hơn sang kiểu hẹp hơn

```
int i;
byte b = i; byte b = (byte)i;
```

5

1. Upcasting và Downcasting

- Chuyển đổi kiểu dữ liệu tham chiếu
  - Kiểu dữ liệu tham chiếu có thể được chuyển đổi kiểu khi
    - Kiểu dữ liệu tham chiếu (lớp) *tương thích*
      - Nằm trên cùng một cây phân cấp kế thừa

```
A var1 = new A();
C var2 = (C)var1;
```

- Hai loại chuyển đổi
  - Up-casting
  - Down-casting

6

1.1 Upcasting

- Upcasting: đi lên trên cây phân cấp thừa kế (moving up the inheritance hierarchy)
- Upcasting là khả năng nhìn nhận đối tượng thuộc lớp dẫn xuất như là một đối tượng thuộc lớp cơ sở.
- Tự động chuyển đổi kiểu

7

Ví dụ Upcasting

```
public class Test1 {
    public static void main(String arg[]) {
        Employee e = new Employee();
        Person p;
        p = e;
        p.setName("Hoa");
        p.setSalary(350000); // compile error
    }
}
```

8

Ví dụ Upcasting

```

class Manager extends Employee {
    Employee assistant;
    // ...
    public void setAssistant(Employee e) {
        assistant = e;
    }
    // ...
}
public class Test2 {
    public static void main(String arg[]) {
        Manager junior, senior;
        // ...
        senior.setAssistant(junior);
    }
}

```

```

classDiagram
    class Person {
        - name: String
        - birthday: Date
        + setName(String)
        + setBirthday(Date)
        + getDetails(): String
    }
    class Employee {
        - salary: double
        + setSalary(double)
        + getDetails(): String
    }
    class Manager {
        - assistant: Employee
        + setAssistant(Employee)
        + getDetails(): String
    }
    Person <|-- Employee
    Employee <|-- Manager

```

9

Ví dụ Upcasting

```

public class Test3 {
    String static teamInfo(Person p1,
        Person p2) {
        return "Leader: " + p1.getName() +
            ", member: " + p2.getName();
    }
    public static void main(String arg[]) {
        Employee e1, e2;
        Manager m1, m2;
        // ...
        System.out.println(teamInfo(e1, e2));
        System.out.println(teamInfo(m1, m2));
        System.out.println(teamInfo(m1, e2));
    }
}

```

```

classDiagram
    class Person {
        - name: String
        - birthday: Date
        + setName(String)
        + setBirthday(Date)
        + getDetails(): String
    }
    class Employee {
        - salary: double
        + setSalary(double)
        + getDetails(): String
    }
    class Manager {
        - assistant: Employee
        + setAssistant(Employee)
        + getDetails(): String
    }
    Person <|-- Employee
    Employee <|-- Manager

```

10

1.2 Downcasting

- Down casting: đi xuống cây phân cấp thừa kế (move back down the inheritance hierarchy)
- Down casting là khả năng nhìn nhận một đối tượng thuộc lớp cơ sở như một đối tượng thuộc lớp dẫn xuất.
- Không tự động chuyển đổi kiểu
→ Phải ép kiểu.

11

Ví dụ Downcasting

```

public class Test2 {
    public static void main(String arg[]) {
        Employee e = new Employee();
        Person p = e; // upcasting
        Employee ee = (Employee) p; // downcasting
        Manager m = (Manager) ee; // run-time error

        Person p2 = new Manager();
        Employee e2 = (Employee) p2;

        Person p3 = new Employee();
        Manager e3 = (Manager) p3;
    }
}

```

12

Toán tử instanceof

- Kiểm tra xem một đối tượng có phải là thể hiện của một lớp nào đó không
- Trả về: true | false (nếu đối tượng là null thì trả về false)

```
public class Employee extends Person {}  
public class Student extends Person {}  
  
public class Test{  
    public doSomething(Person e) {  
        if (e instanceof Employee) {...  
        } else if (e instanceof Student) {...  
        } else {...  
        }  
    }  
}
```

13

13

Nội dung

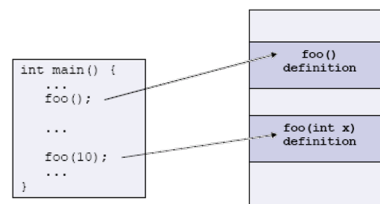
1. Upcasting và Downcasting
2. **Liên kết tĩnh và Liên kết động**
3. Đa hình (Polymorphism)
4. Ví dụ và bài tập

14

14

Liên kết lời gọi hàm

- Liên kết lời gọi hàm (function call binding) là quy trình xác định khối mã hàm cần chạy khi một lời gọi hàm được thực hiện
  - Ví dụ xử lý liên kết lời gọi hàm trong C: đơn giản vì mỗi hàm có duy nhất một tên

15

15

Trong ngôn ngữ Hướng đối tượng

- Liên kết lời gọi phương thức (method call binding): quá trình liên kết lời gọi phương thức tới đoạn code thực thi phương thức
- Có 2 loại:
  - Liên kết tĩnh (static binding)
  - Liên kết động (dynamic binding)

16

16

2.1 Liên kết tĩnh

- Liên kết tại thời điểm biên dịch
  - Early Binding/Compile-time Binding
  - Lời gọi phương thức được quyết định khi biên dịch, do đó chỉ có một phiên bản của phương thức được thực hiện
  - Nếu có lỗi thì sẽ có lỗi biên dịch
  - Ưu điểm về tốc độ
- Ví dụ trong Java: các phương thức static

17

Ví dụ liên kết tĩnh trong Java

```
class Human {
    public static void walk() {
        System.out.println("Human walks");
    }
}
public class Boy extends Human {
    public static void walk() {
        System.out.println("Boy walks");
    }
}
public static void main(String args[]) {
    // Reference is of Human type and object is Boy type
    Human obj1 = new Boy();

    // Reference is of Human type and object is Human type.
    Human obj2 = new Human();

    // Reference is of Human type and object is Human type.
    Boy obj3 = new Boy();

    obj1.walk();
    obj2.walk();
    obj3.walk();

    obj1 = obj3;
    obj1.walk();
}
```

18

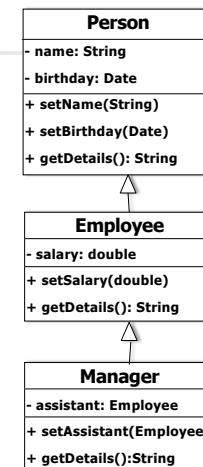
2.2 Liên kết động

- Lời gọi phương thức được quyết định khi thực hiện (run-time)
  - Late binding/Run-time binding
  - Phiên bản của phương thức phù hợp với đối tượng được gọi
  - Java trì hoãn liên kết phương thức cho đến thời gian chạy (run-time) - đây được gọi là liên kết động hoặc liên kết trễ
    - Java mặc định sử dụng liên kết động

19

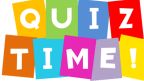
Ví dụ

```
public class Test {
    public static void main(String arg[]) {
        Person p = new Person();
        // ...
        Employee e = new Employee();
        // ...
        Manager m = new Manager();
        // ...
        Person pArr[] = {p, e, m};
        for (int i=0; i< pArr.length; i++){
            System.out.println(
                pArr[i].getDetail());
        }
    }
}
```


20

Bài tập 1

- Giả sử lớp Sub kế thừa từ lớp cha Sandwich. Tạo hai đối tượng từ các lớp này:


```
Sandwich x = new Sandwich();
Sub y = new Sub();
```
- Phép gán nào sau đây là hợp lệ?
  - `x = y;`
  - `y = x;`
  - `y = new Sandwich();`
  - `x = new Sub();`

21

21

Nội dung

- Upcasting và Downcasting
- Liên kết tĩnh và Liên kết động
- Đa hình (Polymorphism)**
- Ví dụ và bài tập

22

22

3. Đa hình (Polymorphism)

- Ví dụ: Nếu đi du lịch, bạn có thể chọn ô tô, thuyền, hoặc máy bay
  - Dù đi bằng phương tiện gì, kết quả cũng giống nhau là bạn đến được nơi cần đến
  - Cách thức đáp ứng các dịch vụ có thể khác nhau

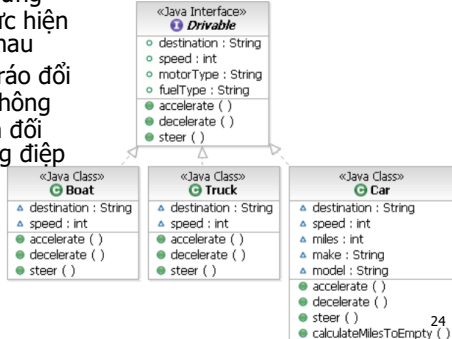

23

23

3. Đa hình

- Các lớp khác nhau có thể đáp ứng danh sách các thông điệp giống nhau, vì vậy cung cấp các dịch vụ giống nhau
  - Cách thức đáp ứng thông điệp, thực hiện dịch vụ khác nhau
  - Chúng có thể trao đổi cho nhau mà không ảnh hưởng đến đối tượng gửi thông điệp
  - Đa hình

24

24

3. Đa hình

- Polymorphism: Nhiều hình thức thực hiện, nhiều kiểu tồn tại
  - Khả năng của một biến tham chiếu thay đổi hành vi theo đối tượng mà nó đang tham chiếu tới
- Đa hình trong lập trình
  - Đa hình phương thức:
    - Phương thức trùng tên, phân biệt bởi danh sách tham số.
  - Đa hình đối tượng
    - Nhận nhận đối tượng theo nhiều kiểu khác nhau
    - Các đối tượng khác nhau cùng đáp ứng chung danh sách các thông điệp có giải nghĩa thông điệp theo cách thức khác nhau.

25

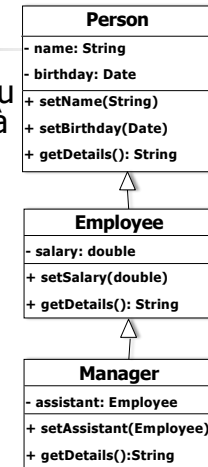
25

3. Đa hình

- Nhận nhận đối tượng theo nhiều kiểu khác nhau → Upcasting và Downcasting

```
public class Test3 {
    public static void main(String args[]) {
        Person p1 = new Employee();
        Person p2 = new Manager();

        Employee e = (Employee) p1;
        Manager m = (Manager) p2;
    }
}
```


26

26

3. Đa hình

- Các đối tượng khác nhau giải nghĩa các thông điệp theo các cách thức khác nhau → Liên kết động

- Ví dụ:

```
Person p1 = new Person();
Person p2 = new Employee();
Person p3 = new Manager();
// ...
System.out.println(p1.getDetail());
System.out.println(p2.getDetail());
System.out.println(p3.getDetail());
```

27

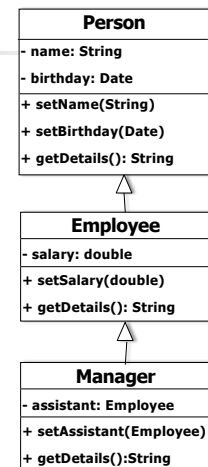
27

3. Đa hình

- Ví dụ:
- Các đối tượng khác nhau giải nghĩa các thông điệp theo các cách thức khác nhau

- Liên kết động (Java)

```
Person p1 = new Person();
Person p2 = new Employee();
Person p3 = new Manager();
// ...
System.out.println(p1.getDetail());
System.out.println(p2.getDetail());
System.out.println(p3.getDetail());
```


28

28

Toán tử instanceof

```
public class Employee extends Person {}
public class Student extends Person {}

public class Test{
    public doSomething(Person e) {
        if (e instanceof Employee) {...}
        } else if (e instanceof Student) {... }{
        } else {...}
    }
}
```

29

29

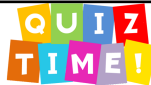
Nội dung

1. Upcasting và Downcasting
2. Liên kết tĩnh và Liên kết động
3. Đa hình (Polymorphism)
4. **Ví dụ và bài tập**

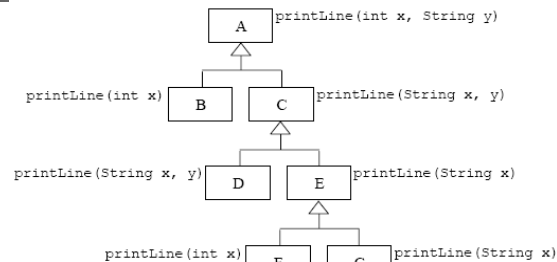
32

32

Bài tập 2

- Cho biểu đồ lớp:

Phương thức `printLine()` của lớp nào sẽ được sử dụng trong mỗi trường hợp dưới đây, biết rằng `z` là một đối tượng của lớp `F`? Giải thích ngắn gọn?

1. `z.printLine(1)`
2. `z.printLine(2, "Object-Oriented Programming")`
3. `z.printLine("Java")`
4. `z.printLine("Object-Oriented Programming", "Java")`
5. `z.printLine("Object-Oriented Programming", 3)`

33

33

Bài tập 3

- Những điều kiện nào trả về `true`? (Có thể xem Java documentation để biết các quan hệ thừa kế giữa các lớp) Biết rằng `System.out` là một đối tượng của lớp `PrintStream`.

1. `System.out instanceof PrintStream`
2. `System.out instanceof OutputStream`
3. `System.out instanceof LogStream`
4. `System.out instanceof Object`
5. `System.out instanceof String`
6. `System.out instanceof Writer`

34

34

Bài tập 4

- Kiểm tra các đoạn mã sau đây và vẽ sơ đồ lớp tương ứng

```

abstract public class Animal {
    abstract public void greeting();
}
public class Cat extends Animal {
    public void greeting() {
        System.out.println("Meow!");
    }
}
public class Dog extends Animal {
    public void greeting() {
        System.out.println("Woof!");
    }
}

public void greeting(Dog another) {
    System.out.println("Wooooooooooof!");
}
public class BigDog extends Dog {
    public void greeting() {
        System.out.println("Woow!");
    }
}
public void greeting(Dog another) {
    System.out.println("Wooooooooooww!");
}
    
```

35

35

Bài tập 5

- Giải thích các đầu ra (hoặc các lỗi nếu có) cho chương trình thử nghiệm sau:

```

public class TestAnimal {
    public static void main(String[] args) {
        // Using the subclasses
        Cat cat1 = new Cat();
        cat1.greeting();
        Dog dog1 = new Dog();
        dog1.greeting();
        BigDog bigDog1 = new BigDog();
        bigDog1.greeting();

        // Using Polymorphism
        Animal animal1 = new Cat();
        animal1.greeting();
        Animal animal2 = new Dog();
        animal2.greeting();
        Animal animal3 = new BigDog();
        animal3.greeting();
        Animal animal4 = new Animal();
        animal4.greeting();

        // Downcast
        Dog dog2 = (Dog) animal2;
        BigDog bigDog2 = (BigDog) animal3;
        Dog dog3 = (Dog) animal3;
        Cat cat2 = (Cat) animal2;
        dog2.greeting(dog3);
        dog3.greeting(dog2);
        dog2.greeting(bigDog2);
        bigDog2.greeting(dog2);
        bigDog2.greeting(bigDog1);
    }
}
    
```

36

36

Bài tập 6

- Phân tích xây dựng các lớp như mô tả sau:
  - Hàng điện máy <mã hàng, tên hàng, nhà sản xuất, giá, thời gian bảo hành, điện áp, công suất>
  - Hàng sành sứ < mã hàng, tên hàng, nhà sản xuất, giá, loại nguyên liệu>
  - Hàng thực phẩm <mã hàng, tên hàng, nhà sản xuất, giá, ngày sản xuất, ngày hết hạn dùng>
- Viết chương trình tạo mỗi loại một mặt hàng cụ thể. Xuất thông tin về các mặt hàng này.

37

37

Bài tập 7

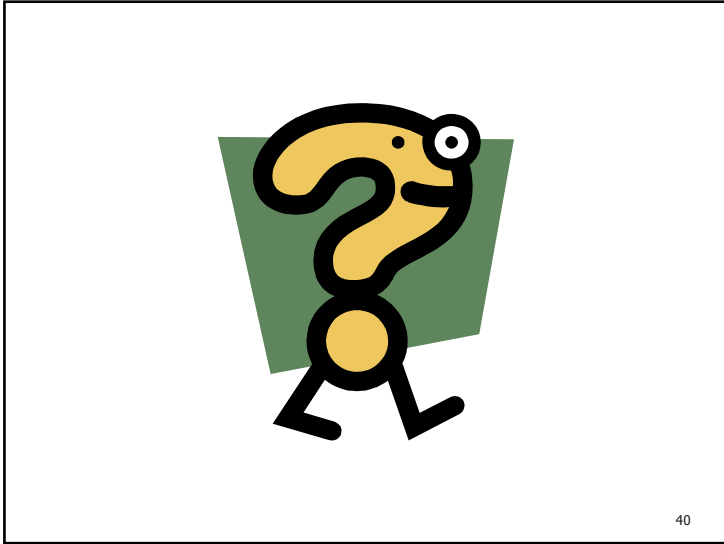
- Xây dựng các lớp như biểu đồ ở hình bên
  - Tính tổng lương của tất cả nhân viên trong phòng ban

```

classDiagram
    class PhongBan {
        -tenPhongBan: String
        -soNhanVien: int
        +SO_NV_MAX: int
        +themNV(NhanVien): boolean
        +xoaNV(): NhanVien
        +tinhTongLuong(): double
        +inThongTin()
    }
    class NhanVien {
        -tenNhanVien: String
        +LUONG_MAX: double
        +tinhLuong(): double
        +inThongTin()
    }
    class NhanVienCoHuu {
        -luongCoBan: double
        -heSoLuong: double
        +tinhLuong(): double
        +tangHeSoLuong(double): boolean
        +inThongTin()
    }
    class NhanVienHopDong {
        -luongHopDong: double
        +tinhLuong(): double
        +inThongTin()
    }
    class TruongPhong {
        -phuCap: double
        -soNamDuongChuc: int
        +tinhLuong(): double
        +inThongTin()
    }
    PhongBan "1" -- "1..*" NhanVien
    NhanVien <|-- NhanVienCoHuu
    NhanVien <|-- NhanVienHopDong
    NhanVienCoHuu <|-- TruongPhong
    
```

38

38

40